

Lielā Ellīte

Publicēts: 14.11.2020.

Foto: D.Segliņa

Aizsardzības kategorija: aizsargājams ģeoloģisks un ģeomorfoloģisks dabas piemineklis, atrodas [Gaujas Nacionālajā parkā](#).

Kods: LV0440430

Administratīvais iedalījums: Priekuļu novads, Liepas pagasts

Ministru Kabineta noteikumi:

[Nr.175 "Noteikumi par aizsargājamiem ģeoloģiskajiem un ģeomorfoloģiskajiem dabas pieminekļiem"](#)

[Nr. 264 "Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi"](#)

Pārvalde:

sākot ar 2011.gada 1.februāri, aizsargājamā ģeoloģiskā un ģeomorfoloģiskā dabas pieminekļa pārvaldi īsteno vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra pakļautībā esošas tiešās pārvaldes iestādes Dabas aizsardzības pārvaldes struktūrvienība [Vidzemes reģionālā administrācija](#).

Vispārējs raksturojums

Teritorija ir izvietojusies Ziemeļvidzemes zemienē, Trikātas pacēlumā, denudācijas palikšņa krotē.

Dabas pieminekli veido lielāka izmēra savdabīgs smilšakmens atsegums, nozīmīga un neparastas formas ala un triju smilšakmens arku komplekss. No alas iztek paliels avots. Kopumā šī ģeovieta ir izcili skaists dabas un cilvēku veidojums.

Galvenais objekts kompleksā ir Lielās Ellītes ala. Mūsdienās alas visu eju kopgarums ir 23 metri. Lielākais platums alā 5 metri,

augstums līdz 4 m, bet pirms alas ieejas atrodas 9 m garš un 5 m plats koridors starp 10 m augstām klints sienām, kas, iespējams, radies sabrūkot kādreizējai alas daļai. Pie alas ir arkas, kas arī varētu būt paliekas no kādreiz plašākās alas. Arku stabi ir aptuveni 3 m caurmērā. Starp arkām klintī ir niša ar "skursteni" griestos. Atseguma maksimālais augstums 10,5 m.

No alas iztek spēcīgs avots, kas ir sens svētavots. Ar ģeovietu saistītas daudzas teikas un nostāsti.

Augšējā devona Franas stāva Amatas svītas balto, smalkgraudaino smilšakmeņu atsegumi izvietoti t.s. Liepas dolomītu palikšņa stāvākajā, ziemeļu, nogāzē. Pats dolomītu paliksnis ir aptuveni 3 km garš un nepilnu kilometru plats pacēlums, kas saglabājies ledāja denudācijas procesā pateicoties cieto augšējā devona Franas stāva Pļaviņu svītas dolomītu slānim tā segkārtā. Dolomīti ģeovietā neatsedzas, bet ir konstatēti ūdensapgādes urbumā blakus teritorijai. Zem smilšakmeņiem atrodas ūdensnecaurļaidīgie Lodes svītas māli, kas nodrošina avota izplūdi.

Sarežģītā atsegumu, arku un alas kompleksa veidošanās visticamāk aizsākusies jau leduslaikmeta noslēgumā kā ledāja un tā kušanas ūdeņu darbības rezultāts. Holocēnā eroziju turpināja avotu ūdens izplūde un, nesēnā pagātnē – cilvēka darbība, iegūstot baltās smiltis.

Šobrīd teritorijā pazemes erozija notiek nelielos apjomos. Pēdējā laikā nav notikuši lielāki nobrukumi vai citas izmaiņas.

Teritorijā atrodas ES aizsargājami biotopi – smilšakmens atsegumi (8220), netraucētas alas (8310), avoti un avoksnāji (7160).

Liepas Ellītes alā regulāri ziemo liels skaits sikspārņu.

Ģeoloģisko veidojumu komplekss ir viens no vecākajiem tūrisma objektiem Latvijā. Tas ir bieži apmeklēts.

Pirmās rakstītās ziņas par Lielo Ellīti atrodamas 1791. gada Berlīnē izdotā kartē "Der Rigische Kreis", kur atzīmēta „Grotte Welnuzeppel”.

Smilšakmens atsegumu virsmās ir atrodami atsevišķi senāki iegravējumi. Senākos rakstos var lasīt, ka ieraksti klintī bijuši pat no 1500. gada, bet mūsu dienās ir redzami tikai 19. gadsimtā iegravētie gadu skaitļi – 1855, 1894, 1899. Teritorija ir arheoloģijas piemineklis kopš 1983. gada. Alā atrasti seni ziedojumi (J. Urtāns, 1977. g.).

Patreizējais vides stāvoklis vērtējams kā apmierinošs.

Būtiski bojājumi pēdējā laikā nav notikuši. Situācija objektā pēdējos gados ir uzlabojusies, un demolēšanas gadījumi, kādi notikuši agrāk, pēdējā laikā nav zināmi. Tomēr objektā novērojama samērā liela netīrība - sīkais piedrazojums - papīri, stikli, pudeles, un tml.

Ģeovietu nepieciešams saglabāt gan zinātniskiem ģeoloģijas (stratigrāfijas, ģeomorfoloģijas, hidroģeoloģijas), sugu un biotopu pētījumiem, gan kā ainaviski vērtīgu dabas veidojumu kopumu, kas ir nozīmīgs kā populārs tūrisma objekts un kultūrvēsturisks un arheoloģisks piemineklis.

 [Detalizēts apraksts](#)

 [Robežshēma: ortofoto pamatne](#)

Dabas datu pārvaldības sistēma OZOLS:

citi dati par šo un citām Latvijas īpaši aizsargājamām dabas teritorijām dabas datu pārvaldības sistēmā [OZOLS](#)

<https://www.daba.gov.lv/lv/liela-ellite>